

Nr 244.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående överskridande av vissa poster i avlöningsstaterna för universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m.; given Stockholms slott den 3 maj 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gösta Bagge.

Utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 maj 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför här efter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge:

Fråga har uppkommit om meddelande av bestämmelser om avlöning till vissa arvodestagare vid universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet under tjänstledighet för värnpliktstjänstgöring under förstärkt försvarsberedskap m. m. I samband härmed bör ägnas uppmärksamhet åt spörsmålet om förstärkning av vederbörande anslag för att täcka de merkostnader, som kunna föranledas av sådana bestämmelser.

Till en början må erinras, att Kungl. Maj:t har att avgöra frågor om avlöning under tjänstledighet för värnpliktstjänstgöring under förstärkt försvarsberedskap och partiell mobilisering till sådana tjänstemän vid universiteten och karolinska institutet, som avses i kungörelsen den

6 juni 1925 (nr 211) angående villkor och bestämmelser beträffande avlöningsförhållandena för professorer m. fl. vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet. Enligt den i ämnet gällande kungörelsen nr 749/1939 (jfr kungörelsen nr 918/1939) skola nämligen dylika frågor underställas Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, försåvitt ej Kungl. Maj:t för visst fall eller viss grupp av tjänstemän meddelat särskilt beslut om avlöningsförmånerna i fråga.

Enligt kungörelsen nr 749/1939 gäller, att tjänsteman inom den nyreglerade civila statsförvaltningen, vars avlöning utgår i form av arvode med av Kungl. Maj:t fastställt belopp, skall, där ej Kungl. Maj:t för visst fall eller viss grupp av tjänstemän härutinnan meddelat särskilt beslut, äga uppbära halva arvodet, under villkor att anställningen enligt vederbörande myndighets beprövande är att betrakta såsom tjänstemannens huvudsakliga sysselsättning eller förvärvskälla och att tjänstemannen sedan ingången av kalenderåret närmast före tjänstledighetens början innehaft sammanlagt minst sex månaders anställning i statens tjänst.

Avlöningsförmånerna för tjänsteman under tjänstledighet, som i sistnämnda kungörelse avses, skola, där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, utgå från det anslag eller de medel, från vilka avlöningsförmånerna under tjänstgöring vid vederbörande verk eljest bestridas. Härav följer, att avlöning till befattningshavare, som avlönas ur den i avlöningsstaterna under anslagsposten avlöningar till icke-ordinarie personal upptagna delposten till grundavlöningar m. m. och som är tjänstledig för militärtjänstgöring av ifrågavarande art, skall utgå ur denna delpost i stället för — såsom enligt eljest gällande bestämmelser skolat ske — ur delposten till avlöningsförhöjningar m. m. Ehuru det förutsatts, att vikarier för sådan personal icke skola förordnas i andra fall än där detta är för arbetets behöriga gång oundgängligen nödvändigt, har Kungl. Maj:t för det fall, att överskridande av delposten icke kan undvikas, inhämtat riksdagens bemyndigande att besluta om delpostens förstärkande från förslagsanslaget till oförutsedda utgifter. Något motsvarande bemyndigande har icke inhämtats beträffande anslagsposterna till arvodet och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

Enligt gällande avlöningsbestämmelser för universiteten och karolinska institutet kan arvode ej uppbäras av befattningshavare under honom beviljad tjänstledighet utan skall utgå till den, som uppehåller befattningen (i det följande benämnd vikarie), där ej annorlunda varder av Kungl. Maj:t bestämt. Undantagsbestämmelser ha av Kungl. Maj:t i allmänhet endast meddelats beträffande semester och sjukledighet.

Hos Kungl. Maj:t ha nu *amanuensföreningarna vid universiteten och karolinska institutet* anhållit, att assistenter och amanuenser vid dessa

läroanstalter måtte, räknat från och med den 1 september 1939, få uppbära hälften av dem eljest tillkommande arvoden under värnpliktstjänstgöring i anledning av den förstärkta försvarsberedskapen. I ärendet ha yttranden avgivits av drätselnämnden och det mindre konsistoriet vid universitetet i Uppsala, drätselnämnden, rektorsämbetet och det mindre konsistoriet vid universitetet i Lund, karolinska institutets lärarkollegium, kanslern för rikets universitet samt statskontoret.

Myndigheterna ha i princip förordat, att generella föreskrifter utfärdas rörande arvode under nu ifrågavarande militärtjänstgöring till sådana befattningshavare vid universiteten och karolinska institutet, för vilka arvodesbefattningen utgör huvudsaklig sysselsättning eller förvärvskälla. Bestämmelserna anses i allmänhet böra anslutas till de för arvodestagare vid nyreglerade verk gällande föreskrifterna. Genomföres anordningen, måste medel ställas till förfogande för ersättning åt vikarier för inkallade befattningshavare.

Drätselnämnden vid universitetet i Uppsala anser, att det borde ankomma på vederbörande myndighet att pröva, om tjänsten vore innehavarens huvudsakliga sysselsättning eller förvärvskälla. Arvode borde utgå icke blott till innehavare av arvodestjänster i egentlig mening utan även till innehavare av docent- eller forskarstipendium. Såsom villkor borde gälla, bland annat, att förordnandet icke understege ett år. Avdraget för den inkallade tjänstemannen borde bestämmas till en tredjedel av arvodet. För ersättning till vikarier syntes i viss utsträckning fonderna av besparade docentstipendier kunna begagnas.

Drätselnämnden vid universitetet i Lund har förordat, att den ifrågasatta förmånen skulle tillkomma även befattningshavare, vilkas arvode fastställts av universitetskanslern eller vissa institutionsföreståndare. Kravet på sex månaders anställning i statens tjänst borde ej upprätthållas, då befattningshavarnas tidigare verksamhet som forskare och dylikt borde räknas dem till godo.

Lärarkollegiet anser, att såsom villkor borde föreskrivas, att befattningshavaren innehade årsförordnande. Befattningshavaren borde få behålla halva arvodet. Vid tjänstledighet måste vikarier i allmänhet förordnas för samtliga befattningshavare utom docentstipendiaterna. Det förefölle ovisst, om utan riksdagens medgivande den i avlöningsstaten för karolinska institutet upptagna delposten till vikariatsersättningar m. m. kunde tagas i anspråk för vikariens avlöande.

Kanslern har föreslagit, att vissa angivna lärare samt underläkare och amanuenser vid kliniker och polikliniker, docent- och forskarstipendiater samt assistenter vid institutioner skulle under den ifrågavarande militärtjänstgöringen äga behålla halva arvodet. Även andra arvodestagare borde efter Kungl. Maj:ts beprövande få komma i åtnjutande av denna förmån. Såsom förutsättning borde i allmänhet gälla, att befattningshavaren innehade förordnande på minst ett år. Däremot syntes med hänsyn till de egenartade förhållandena vid de akademiska läroanstalterna ej lämpligt att uppställa villkor om sex månaders an-

ställning i statens tjänst. Bestämmelserna borde tillämpas retroaktivt från och med den 1 september 1939. Om det för arbetets behöriga gång varit oundgängligen nödvändigt att förordna vikarie för tjänstledig arvodestagare och överskridande av delpost till grundbelopp för denskull måst ske, skulle det ankomma på Kungl. Maj:t att medgiva förstärkning av delposten.

Statskontoret har förklarat sig icke ha något att i princip erinra mot att Kungl. Maj:t med stöd av bestämmelserna i kungörelsen nr 749/1939 medgiver vissa arvodestagare vid universiteten och karolinska institutet rätt att under ifrågavarande värnpliktstjänstgöring under vissa förutsättningar uppbära hälften av dem tillkommande arvode.

Såsom universitetskanslern framhållit, torde — i anslutning till bestämmelserna i nämnda kungörelse — dylikt medgivande endast böra lämnas sådan arvodestagare, vilkens anställning vore att betrakta såsom vederbörandes huvudsakliga sysselsättning eller förvärvskälla. Beträffande extra laboratorer, biträdande lärare i nationalekonomi, i geografi, i matematik samt i geologi och mineralogi, universitetslektorer i svenska språket, underläkare och amanuenser vid kliniker och polikliniker, de amanuenser, som vore anställda för den medicinska undervisningen vid S:t Eriks sjukhus, idrottslärare samt docent- och forskarstipendiater ansåge statskontoret i likhet med kanslern denna förutsättning vara för handen. Däremot syntes det ämbetsverket mera tveksamt, om så kunde anses vara förhållandet med assistenter vid institutioner, vilka ägde uppbära arvoden å högst 3,600 kronor och vilkas arbetsuppgifter finge anses mycket växlande. Statskontoret ville därför föreslå, att några generella bestämmelser i förevarande sammanhang icke meddelades för denna grupp av arvodestagare, utan syntes frågan om rätt för dem att bibehålla arvode — efter närmare utredning i varje fall — böra upptagas till prövning av Kungl. Maj:t efter särskild framställning.

I likhet med kanslern ansåge statskontoret vidare, att förenämnda förmån som regel endast borde tillkomma arvodestagare, vilka hade årsförordnanden. Härförutom borde emellertid — vilket även förordats av Uppsala universitets drätselnämnd — uppställas det villkoret, att vederbörande sedan ingången av kalenderåret närmast före tjänstledighetens början innehåft sammanlagt minst sex månaders anställning i statens tjänst. Att för nu ifrågavarande arvodestagare dispensera från detta i kungörelsen nr 749/1939 för både extra tjänstemän, aspiranter och arvodestagare uppställda villkor kunde statskontoret för sin del icke förorda.

I anslutning till bestämmelserna i kungörelsen nr 749/1939 borde kostnaden för arvode till tjänsteman, varom nu vore fråga, bestridas, i fråga om forskningsstipendiat från det under åttonde huvudtiteln anvisade anslaget till forskarstipendier för docenter vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet, samt i fråga om övriga arvodestagare, från de i Uppsala universitets och karolinska institutets stater under rubriken »I. Professorer och lärare m. fl.» upptagna delposterna »Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: a. Grundbelopp» samt beträffande universitetet i Lund från den under likalydande rubrik upptagna anslagsposten »Arvoden

och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t». De besparingar, som kunde uppkomma å för forskarstipendium eller docentstipendium eller för avlönande av annan arvodestagare anvisade medel därigenom, att — utan att vikarie förordnades — innehavare av stipendium eller arvode inkallades till värnpliktstjänstgöring och sålunda endast finge bibehålla halva stipendiet eller arvodet, borde enligt statskontorets mening icke överföras till vederbörande forskningsstipendiefond, respektive docentstipendiefond eller reservfond utan redovisas som behållning å vederbörligt anslag, i den mån beloppet icke kunde behöva disponeras till bestridande av kostnaden för arvode åt annan för värnpliktstjänstgöring ledig arvodestagare, som avlönades från samma anslag.

Till utfärdande av bestämmelser rörande en medelsdisposition av ovan angiven innebörd syntes riksdagens medverkan böra sökas. I samband därmed torde Kungl. Maj:t inhämta bemyndigande av riksdagen att — därest det framdeles skulle visa sig, att ovannämnda anslagsposter med iakttagande av all erforderlig sparsamhet icke skulle lämna erforderlig tillgång till bestridande av kostnaden för avlönande av inkallade arvodister — besluta om förstärkning av nämnda anslagsposter från det i riksstaten för budgetåret 1939/40 upptagna förslagsanslaget till oförutsedda utgifter.

Statskontoret hade intet att erinra mot att förevarande bestämmelser tillämpades retroaktivt från och med den 1 september 1939.

I det föregående har erinrats, att bestämmelser numera meddelats om rätt för tjänstemän vid nyreglerade verk att behålla vissa löneförmåner vid sin civila befattning under tjänstledighet, som föranletts av inkallelse till militärtjänstgöring i anledning av de anbefallda särskilda försvarsåtgärderna. Generella bestämmelser av denna art ha hittills icke utfärdats för sådana tjänstemän vid universiteten och karolinska institutet, vilkas löneförmåner alltjämt äro oreglerade. Kungl. Maj:t har enligt kungörelsen nr 749/1939 endast förklarat Sig vilja efter prövning i varje särskilt fall avgöra frågor av denna art. Det förslag, som nu föreligger, avser en generell reglering av löneförhållandena vid den civila tjänsten under ifrågavarande värnpliktstjänstgöring för ett antal arvodestagare vid universiteten och karolinska institutet.

I likhet med de myndigheter, som yttrat sig i ärendet, har jag funnit goda skäl tala för att generella bestämmelser i ämnet meddelas beträffande vissa grupper arvodestagare vid de statliga akademiska läroanstalterna. I analogi med vad som för närvarande är stadgat i fråga om tjänstemän vid nyreglerade verk, vilkas avlöning utgår i form av arvode med av Kungl. Maj:t fastställt belopp, torde böra föreskrivas, att vederbörande skall vid inkallelse till värnpliktstjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap eller partiell mobilisering äga uppbära halva arvodet under villkor, att anställningen är att betrakta såsom befattningshavarens huvudsakliga sysselsättning eller förvärvskälla. Såsom ytterligare villkor bör gälla, att denna förmån som

Departementschefen.

regel endast skall tillkomma arvodestagare, vilka innehava årsförordnanden. Enligt min mening bör även övervägas att, på sätt statskontoret föreslagit, härutöver fordra, att befattningshavaren sedan ingången av kalenderåret närmast före tjänstledighetens början skall ha innehaft sammanlagt minst sex månaders anställning i statens tjänst. I fråga om avgränsningen av de grupper tjänstemän, beträffande vilka generella bestämmelser av antytt slag synas lämpa sig, är jag närmast böjd att ansluta mig till den av statskontoret uttalade meningen, enligt vilken avgränsningen bör göras relativt snäv. För de arvodistgrupper, som härigenom komma utanför de generella föreskrifterna, böra uppkommande frågor om bibehållande av arvodesförmåner avgöras av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall. Bestämmelserna torde böra erhålla giltighet från och med den 1 september 1939. Om ändrade bestämmelser anses böra genomföras i fråga om civila avlöningsförmåner under militär tjänstgöring åt arvodestagare inom civiltjänstverksamheten i övrigt, böra givetvis motsvarande jämkningar ske beträffande de tjänstemän, som här äro i fråga.

Då de arvodestagare, som det här gäller, i allmänhet fullgöra undervisningsuppgifter, torde det i viss utsträckning vara nödvändigt att i de inkallades ställe förordna andra personer att upprätthålla den erforderliga undervisningen. Detta kan i sin tur medföra ökning av medelsåtgången, varigenom det kan bli nödvändigt att överskrida de av riksdagen i avlöningsstaterna under rubriken I. Professorer och lärare m. fl. med bestämda belopp uppförda delposterna till Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Grundbelopp respektive — beträffande avlöningsstaten för Lunds universitet, där uppdelning av anslagsposten i grundbelopp och vikariatsersättningar icke skett — anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Jag utgår nämligen ifrån, att de arvodesförmåner, som de inkallade bli berättigade att behålla (liksom givetvis arvodena åt deras vikarier), skola bestridas från dessa poster. Det får förutsättas, att vikarier förordnas endast om så är oundgängligen nödvändigt för undervisningens behöriga uppehållande. Beträffande innehavare av forskarstipendier läser icke komma i fråga att förordna vikarier.

Anmärkas må, att de i avlöningsstaterna för Uppsala universitet och karolinska institutet uppförda delposterna till Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Vikariatsersättningar m. m. äro avsedda endast för ersättningar åt vikarier för underläkare och amanuenser vid kliniker och polikliniker under semester, sjukledighet och dylikt. Dessa delposter böra därför icke belastas jämväl med avlöningsförmånerna för vikarier åt inkallade. I stället torde — i analogi med bestämmelserna i kungörelsen nr 749/1939 — den av mig angivna utvägen böra anlitas, varigenom även vinnes en bättre kontroll över medelsåtgången.

Statskontoret har ansett, att medel, som besparas därigenom, att vikarier icke förordnas för sådana till värnpliktstjänstgöring inkallade stipendiater och andra arvodestagare, som här äro i fråga, ej böra tillgodoföras fonderna för besparade medel (docentstipendiefonder, forskarstipendiefonder och reservfonder) utan redovisas såsom inkomst å avlöningsanslagen. Det synes emellertid knappast vara lämpligt att ändra på den allmänna regel, som gäller beträffande besparingar å dessa anslag, så mycket mindre som universiteten under nu rådande förhållanden med beskärning av statsanslagen äro för sin verksamhet i hög grad beroende av docentstipendiefonderna och reservfonderna. Några avsevärda besparingar å anslagen äro för övrigt icke att vänta, enär vikarier i allmänhet måste förordnas.

Om riksdagen icke framställer erinran mot de medelsdispositioner, som av mig förordats, har jag för avsikt att framdeles ånyo anmäla detta ärende för Kungl. Maj:t. Närmare bestämmelser i ämnet torde få utfärdas av Kungl. Maj:t i anslutning till det anförda. Riksdagens medgivande torde böra inhämtas till överskridande för innevarande och nästa budgetår av vederbörande poster i avlöningsstaterna för universiteten och karolinska institutet.

I detta sammanhang bör nämnas, att medel till avlöande av en amanuens vid pediatrika polikliniken vid Norrtulls sjukhus i Stockholm bestridas från ett särskilt anslag, Universitetssjukhus: Bidrag till pediatrik klinik och poliklinik i Stockholm, vilket för innevarande budgetår är uppfört med ett bestämt och för nästa budgetår med ett förslagsvis beräknat belopp. Vad i det föregående yttrats om arvodestagare vid karolinska institutet äger tillämpning även på denne amanuens. Om denne skulle bli berättigad att under inkallelse till värnpliktstjänstgöring av den art, det här gäller, bibehålla vissa arvodesförmåner, böra dessa löneförmåner bestridas från det angivna anslaget, vilket i så fall för innevarande budgetår torde böra förstärkas från anslaget till oförutsedda utgifter. Härtill bör riksdagens bemyndigande inhämtas. För nästa budgetår torde Kungl. Maj:t äga anvisa erforderliga medel ur ifrågasvarande bidragsanslag, vilket då som nämnts kommer att vara betecknat som förslagsanslag. Vad jag nu yttrat avser den på statsverket belöpande andelen av amanuensens arvode. Beträffande återstoden, som bestrides av Stockholms stad, torde det böra ankomma på staden att ställa erforderliga medel till förfogande.

Under åberopande av vad sålunda anförts och då proposition i ärendet jämlikt 54 § riksdagsordningen torde kunna avlätas utan hinder av att den för propositioners avlämnande till riksdagen i allmänhet stadgade tiden gått till ända, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Kungl. Maj:ts proposition Nr 244.

att bemyndiga Kungl. Maj:t att för det ändamål, som av mig i det föregående angivits, besluta om förstärkning *dels* under budgetåren 1939/40 och 1940/41 från förslagsanslaget till oförutsedda utgifter av de i avlöningsstaterna för Uppsala universitet och för karolinska mediko-kirurgiska institutet under rubriken I. Professorer och lärare m. fl. uppförda delposterna till Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Grundbelopp och den i avlöningsstaten för Lunds universitet under samma rubrik uppförda anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, *dels ock* under budgetåret 1939/40 från nämnda förslagsanslag av anslaget till Universitetssjukhus: Bidrag till pediatrik klinik och poliklinik i Stockholm.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställda förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lennart Häggqvist.